ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND CAPACITATEA DE MENTALIZARE LA PĂRINȚI

Ion CAȘCAVAL
CZU: 159.96 + 615.851 cascaval.john@gmail.com

Teoria minții este un concept care presupune abilitatea individului de a atribui, explica și prezice comportamentul celorlalți indivizi în termeni de stări mentale [5, p. 61]. Prin termenul de stări mentale ne referim la emoții, credințe, dorințe, nevoi, intenții etc. În concepția psihanalistului francez R. Roussillion, teoria minții se referă la capacitatea de reprezentare a stărilor mentale ale celorlați, precum și capacitatea de a distinge propriile stări mentale și credințe de cele ale altor persoane. O altă componentă importantă este abilitatea de reprezentare a realității atât din perspectiva propriei minți, cât și din perspectiva minții celuilalt. Această abilitate îi permite individului să admită că ceilalți au propriile gânduri, intenții și dorințe care sunt diferite de ale sale, de asemenea, îi permite să prezică și să-și explice comportamentele și acțiunile altor indivizi [6].

P.Fonagy, fiind influențat de teoria atașamentului și teoria minții, precum și de gândirea psihanaliștilor W.Bion, D.Winnicot, M.Klein și A.Freud, a elaborat conceptul de *mentalizare.* Potrivit lui P.Fonagy și A.Bateman mentalizarea este un proces mental prin care un individ interpretează implicit și explicit propriile sale acțiuni și ale altora ca fiind semnificative datorită stărilor mentale intenționate, cum ar fi dorințele personale, nevoile, sentimentele, credințele și motivele. În cadrul acestei definiții, autorii identifică trei dimensiuni ale mentalizării: prima se referă la două moduri de funcționare (mentalizare implicită și explicită), cel de-al doilea legat de două obiecte (sine și celălalt), iar cel de-al treilea este legat de două aspecte (cognitiv și afectiv) [3]. În opinia lui A. Wyl, conceptul de mentalizare se referă în principal la capacitatea de reflectare a stărilor psihice afective, iar teoria minții presupune capacitatea de reflectare asupra stărilor epistemice, cum ar fi credințele, intențiile și convingerile [9].

S. Howard menționează că abilitatea de a mentaliza nu este statică, este mai degrabă un proces și o capacitate ce poate fi prezentă sau

absentă în diferite grade. Capacitatea de mentalizare variază în funcţie de stările mentale, în situaţii de stres semnificativ oamenii tind să-şi piardă această capacitate [4].

Mentalizarea îşi are originea în relaţiile timpurii cu persoanele de îngrijire primară. Potrivit lui A.Cooper şi S.Redfern abilitatea de mentalizare corelează cu ataşamentul securizant a bebeluşului faţă de persoana de îngrijire. S-a demonstrat că propriul ataşament al mamei din perioada copilăriei ar putea prezice dacă propriul ei bebeluş va avea sau nu un ataşament securizant [1]. D.Wallin menţionează că abilitatea de mentalizare a părintelui este crucială pentru dezvoltarea ataşamentului securizant la copil, iar ataşamentul securizant al copilului este decisiv în potenţialul de mentalizare a copilului [8].

Un studiu realizat de H.Steele şi M.Steele a arătat că o capacitate bună de mentalizare a părintelui este asociată cu o mai bună sănătate mintală a copilului. Capacitatea de mentalizare îi permite părintelui să înţeleagă stările psihoemoţionale ale copilului şi să răspundă adecvat la necesităţile acestuia. Când persoana de îngrijire poate reflecta la stările mentale ale copilului, acesta, la rândul său, devine capabil să-şi recunoască şi gestioneze emoţiile [7]. A.Cooper şi S.Redfern relatează că atunci când părintele mentalizează starea mentală a copilului, prin modul în care se comportă şi îi vorbeşte, oglindeşte starea acestuia. În lipsa unui părinte care poate mentaliza stările mentale, copilul nu poate să înţeleagă ceea ce simte [1].

P.Fonagy menţionează că activitatea de mentalizare îşi are originea în funcţia reflexivă [3]. D.Wallin consideră că funcţia reflexivă îl ajută pe individ să se vadă pe sine şi pe ceilalţi ca fiinţe cu profunzime psihică [8]. În opinia lui A.Cooper şi S.Redfern, funcţia reflexivă reprezintă capacitatea de a înţelege şi descrie atât propriul comportament, cât şi al altora sub forma stărilor mentale şi a intenţiilor implicite. Autoarele menţionează că părinţii care pot să conştientizeze şi să gândească la ceea ce gândeşte copilul prezintă un nivel înalt de capacitate reflexivă. E. Meins a demonstrat că atunci când părintele conştientizează mintea copilului şi îi vorbeşte despre gândurile şi emoţiile care ar putea fi în mintea lui dezvoltă la acesta capacitatea de mentalizare. Acurateţea prin care părintele descrie ceea

ce se petrece în mintea copilului constituie un factor ce va influența capacitatea copilului de a se înțelege pe sine și pe ceilalți [1].

Psihanaliștii francezi R.Roussilion și A.Ciccone precizează că funcția reflexivă a părintelui nu se rezumă doar la reflectarea stărilor mentale ale copilului. Potrivit acestora funcția reflexivă a părintelui trebuie să transforme activ datele senzoriale și stările emoționale brute ale copilului într-o minte gânditoare [6, p. 108]. Autorii se referă la conceptele lui W.Bion de elemente beta, funcția alfa și reveria maternă. A. Ferro definește elementele beta ca fiind datul senzorial pur care emană emoții indescriptibile și lipsite de sens, iar funcția alfa și reveria maternă se referă la calitatea minții părintelui, care este capabil să conțină, să metabolizeze și să dea sens stărilor mentale ale copilului [2].

Potrivit lui D.Wallin, capacitatea părintelui de a procesa stările mentale ale copilului presupune trei abilități: 1) abilitatea de a înțelege cauza distresului copilului și impactul emoțional; 2) capacitatea de a face față emoțiilor intense ale copilului, precum și alinarea acestuia; 3) recunoașterea minții copilului și a capacității sale de a deduce intențiile părintelui [8, p. 73].

Funcția reflexivă și mentalizarea pot fi asociate și cu dimensiunile narcisice ale personalității umane și reprezintă un factor important în asigurarea unui fundament narcisic în procesul dezvoltării copilului. Funcția reflexivă a părintelui, capacitatea acestuia de mentalizare asigură cadrul psihologic în care narcisismul copilului poate să se dezvolte optim. Prin capacitatea de a-și reprezenta stările mentale ale copilului, părintele reușește să meargă în întâmpinarea nevoilor narcisice ale copilului, dar în același timp reușește să ajute copilul și în dezvoltarea propriei capacități de a fi conectat la sine și la celălalt. Astfel, sunt diminuate proiecțiile masive și este asigurat suficient spațiu psihic pentru apariția și dezvoltarea unei fundații narcisice sănătoase în personalitatea copilului.

Referințe:

1. COOPER, A., REDFERN, S. *Ghid pentru înțelegerea minții copilului: Metoda parentajului reflexiv*. București: Ed. Trei, 2018, pp. 28-31.
2. FERRO, A. *Psihanalistul și copilul: Experiențe în câmpul bipersonal.* București: Fundația Generația, 2011, pp. 27-32.

3. FONAGY, P., BATEMAN, A. Tulburarea de personalitate borderline, spitalizarea pe zi și mentalizarea. În: *Tulburările severe de personalitate de Bert van Luyn și colab.* Iași: Polirom, 2009, pp. 207-215.
4. HOWARD, S. *Psihoterapie și consiliere psihodinamică*. București: Herald, 2010, pp. 21-23.
5. MARCELLI, D. *Tratat de psihopatologia copilului*. București: Fundația Generația, 2003, pp. 61-63.
6. ROUSSILLON, R., CICCONE, A. ș.a. *Manual de psihologie și psihopatologie clinică*. București: Fundația Generația, 2010, pp. 591-599.
7. STEELE, H., STEELE, M. On origins of reflective function. In: *Mentalization: Theoretical Consideration, research Findings, and Clinical Implication.* Volum coordonat de F. BUSCH, N.J. HILLSDALE, Analytic Press, 2008, pp. 133-158.
8. WALLIN, D. J. *Atașamentul în psihoterapie.* București: Ed. Trei, 2010, pp. 66-83.
9. WYLA. Mentalisierung und Theory of Mind. In: *Praxis Der Kinderpsychologie Und Kinderpsychiatrie,* 63(9), 2014, pp. 730-737.